

Landelijke beschikbaarheid van collecties

Een nieuwe aanpak in het openbaar bibliotheeknetwerk

12-04-2019

Inhoud

Inleiding	3
Samenvatting.....	3
Aanleiding	3
Leeswijzer.....	3
H.1 Nieuw beleidskader	4
Breder samenwerkingsverband.....	4
Financieringsmodel: vergoeding voor landelijke leveringen	5
H2. Landelijke beschikbaarheid van collecties in de praktijk	6
2.1 Landelijk leveren via IBLV.....	6
2.2 Organisatie via de Stichting Pluscollecties	6
Wat doet de Stichting Pluscollecties?	6
Wie nemen er aan de Stichting Pluscollecties deel?	7
Hoe verhoudt de Stichting Pluscollecties zich t.o.v. landelijke organisaties en beleid?	8
2.3 Aanschaf en beheer van collecties met een landelijke functie.....	8
2.4 Vergoedingen voor landelijke leveringen	9
Tarieven.....	10

Inleiding

Wie in Nederland lid is van de openbare bibliotheek heeft toegang tot de collecties van alle openbare bibliotheken in ons land, zowel fysiek als digitaal. Dit verandert niet. Wat wel verandert is de manier waarop we dit als bibliotheeknetwerk voor de fysieke collecties organiseren.¹ Dit document beschrijft de nieuwe aanpak.

Samenvatting

- **Alle bibliotheken gaan landelijk leveren**
Niet meer alleen de plusbibliotheken, maar alle bibliotheken en POI's gaan via de nieuwe IBL-voorziening (IBL-V) landelijk leveren
- **De stichting plusbibliotheken wordt uitgebreid naar een breder landelijk werkverband onder de naam Stichting Pluscollecties**
In de Stichting Pluscollecties nemen bibliotheken en POI's deel met een grote collectie of een collectie met een grote titeldiversiteit, non-fictie en fictie.
- **Plusbibliotheken collectioneren niet meer speciaal voor het landelijk IBL**
De plusbibliotheken zullen geen collecties op HBO+ meer samenstellen voor het landelijk IBL.
- **Financieringsmodel op basis van vergoedingen voor landelijke leveringen**
Er komen vergoedingen voor landelijke leveringen. Deze worden tussen bibliotheken onderling verrekend via een clearinghouse

Aanleiding

Bibliotheken in Nederland dragen allemaal bij aan de landelijke beschikbaarheid van collecties voor hun klanten. Deze belangrijke netwerktaak is ook vastgelegd in artikel 8 van de WSOB. Op grond van dit artikel nemen alle deelnemers aan het netwerk deel aan het IBL, als vragende en als leverende partij. Tot juni 2019 leverden echter alleen veertien grotere bibliotheken (de plusbibliotheken) en de CDR ook op landelijk niveau. Doordat de plusbibliotheken hier niet meer voor werden gefinancierd, stonden de plusfunctie en de landelijke beschikbaarheid van collecties onder druk. Daarom is in het Gezamenlijk Collectieplan afgesproken dat er een nieuw beleidskader voor de plusfunctie moest worden opgesteld. Dit nieuwe beleidskader is in 2018 vastgesteld.² De nieuwe aanpak is de praktische uitwerking hiervan.

Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk vat het nieuwe beleidskader en de totstandkoming hiervan samen. Het tweede hoofdstuk omschrijft hoe een en ander praktisch geregeld wordt.

---

¹ Hoewel deze aanpak betrekking heeft op de fysieke collecties wordt hiermee de relatie met de digitale collecties als belangrijk aandachtspunt gezien. De werkwijze voor fysieke collecties is zo ingericht dat deze zich zo efficiënt mogelijk verhoudt tot de digitale mogelijkheden. Dit komt onder andere aan bod bij het bewaarbeleid (H2.2 taak b) maar ook bij de aanschaf en het beheer van collecties (H2.3).

² <https://www.kb.nl/ob/nieuws/2018/overeenstemming-nieuw-beleidskader-plusfunctie>

H.1 Nieuw beleidskader

Het nieuwe beleidskader voor de plusfunctie is opgesteld naar aanleiding van een aantal afspraken uit het Gezamenlijk Collectieplan. Dit collectieplan is in 2016 opgesteld naar aanleiding van de WSOB artikel 10 en heeft als doel meer samenhang tussen collecties in het stelsel te bewerkstelligen.³

Het overgrote deel van de lokale klantvraag handelen bibliotheken af met hun eigen collectie of met die van andere bibliotheken binnen provincie. In lijn hiermee is in het collectieplan afgesproken dat lokale bibliotheken 95% van de klantvraag vanuit hun eigen collectie afhandelen en dat 99,9% van de klantvraag binnen de provincie moet worden afgehandeld. Voor de landelijke leveringen⁴ is afgesproken dat er een nieuw beleidskader moet komen voor de plusfunctie, voor zowel fictie als non-fictie, inclusief een financieringsmodel.

Regionale Steunfunctie, Wetenschappelijke Steunfunctie, Plusbibliotheken.

De plusfunctie is eind jaren zestig van de vorige eeuw in het leven geroepen om de druk op de universiteitsbibliotheken van de IBL-aanvragen van de openbare bibliotheken te verlichten. Dertien bibliotheken kregen de Regionale (later Wetenschappelijke) Steunfunctie. Zij werken samen in de Stichting Samenwerkingsverband Bibliotheken met Wetenschappelijke Steunfunctie. Deelnemende bibliotheken waren grote stadsbibliotheken verspreid over het gehele land. Voor het verzorgen van de wetenschappelijke steunfunctie ter aanvulling op het dienstenpakket van het openbare bibliotheekstelsel ontvingen de deelnemende bibliotheken subsidie van de Rijksoverheid.

Bij de overheveling van het bibliotheekwerk van de Welzijnswet naar de Wet op het specifiek cultuurbeleid in 1994 werden de WSF-gelden zonder oormerking gedecentraliseerd naar de provincies. In de jaren daarna ging de provinciale financiering sterkt variëren. Inmiddels is de financiering door de meeste provincies beëindigd. De betreffende bibliotheken bekostigen de functie uit eigen (gemeentelijke) middelen.

Maurits van der Graaf heeft advies uitgebracht over een nieuw beleidskader. In 2018 heeft de KB in overeenstemming met de PLUSbibliotheken, de CDR, VOB en SPN het nieuwe beleidskader voor de PLUSfunctie vastgesteld.

Breder samenwerkingsverband

In het nieuwe beleidskader is vastgelegd dat de huidige stichting plusbibliotheken wordt uitgebreid naar een breder samenwerkingsverband van bibliotheken en POI's met een grote of unieke collectie.

³ <https://www.kb.nl/ob/collecties/collectieplan>

⁴ In 2017 betrof dit volgens 35 duizend landelijke leveringen vanuit openbare bibliotheken en 137 duizend landelijke leveringen vanuit Muziekweb (<https://www.bibliotheekinzicht.nl/kern-en-basisgegevens/fysieke-bibliotheek/interbibliothecair-leenverkeer>)

Deelnemende bibliotheken collectioneren niet speciaal voor het IBL, maar beschikken als gevolg van hun lokale en/of regionale functie al over een groot aantal titels. Dit betekent ook dat de huidige plusbibliotheken niet meer voor landelijke doeleinden een specifieke collectie op HBO+-niveau onderhouden. De bibliotheken van het verbrede samenwerkingsverband vormen samen de landelijke netwerkcollectie die voldoende pluriform is om aan de landelijke vraag te voldoen. Uitzondering is de collectie van de CDR (CD's, DVD's en Blu-ray) die wel voor landelijke doeleinden wordt samengesteld.

Financieringsmodel: vergoeding voor landelijke leveringen

Om de landelijke beschikbaarheid van collecties in stand te houden is een financieringsmodel ontwikkeld dat is gebaseerd op vergoedingen voor landelijk leveren tussen bibliotheken onderling. Deze vergoeding compenseert de leverende bibliotheek voor de gemaakte handlingskosten en zullen worden verrekend door middel van een clearinghouse. Zo hoeft niet voor iedere aanvraag een factuur te worden verstuurd.

H2. Landelijke beschikbaarheid van collecties in de praktijk

Dit hoofdstuk beschrijft hoe en ander praktisch wordt geregeld. Paragraaf 2.1. beschrijft het landelijk leveren door alle bibliotheken via de nieuwe IBL-voorziening en paragraaf 2.2 de organisatie via een landelijk werkverband: de Stichting Pluscollecties. In paragraaf 2.3 wordt toegelicht hoe collecties zullen worden aangeschaft en beheerd. In paragraaf 2.4 komen tenslotte de vergoedingen voor landelijk leveren aan bod.

2.1 Landelijk leveren via IBLV

De nieuwe inrichting van het landelijk IBL wordt mogelijk gemaakt door de implementatie van IBL-V. Klanten kunnen via de lokale catalogus materialen die niet bij de lokale bibliotheek aanwezig zijn aanvragen. IBL-V kijkt na een aanvraag eerst of de aangevraagde titel in de provincie aanwezig is. Is dit niet het geval, dan wordt een aanvraag doorgestuurd naar alle openbare bibliotheken en POI's in het land die in het bezit zijn van de betreffende titel. De landelijke aanvragen zullen in de meeste gevallen terecht komen bij bibliotheken of POI's met een grote of unieke collectie.

2.2 Organisatie via de Stichting Pluscollecties

Deze bibliotheken en POI's verenigen zich in een samenwerkingsverband onder de naam Stichting Pluscollecties. Dit is een uitbreiding van de huidige Stichting Plusbibliotheken die hiertoe haar naam en statuten aanpast. De bibliotheken en POI's in deze stichting spelen een belangrijke rol in de landelijke beschikbaarheid van fysieke collecties in het OB-stelsel (inclusief de connectie met het UB-veld⁵). Hiervoor voeren zij gezamenlijk een aantal taken uit. Deze worden in onderstaande tabel weergegeven.

Wat doet de Stichting Pluscollecties?

Taken	
A	Monitoring van fysieke collecties: samenstelling, gebruik en aanvragen
B	Afstemming van fysieke collecties in relatie tot de digitale- en bewaarcollectie van de KB <ul style="list-style-type: none"> • Aanschaf: informatie- en kennisuitwisseling • Bewaarbeleid: afspraken met betrekking tot laatste fysieke exemplaar
C	Expertise uitwisselen en onderhouden met betrekking tot de dienstverlening rondom collecties. Dit betreft concreet: <ul style="list-style-type: none"> • IBL processen

⁵ UB-materialen kunnen niet via IBL-V worden aangevraagd. Daarom is een tijdelijke oplossing ontwikkeld waarbij aanvragen van UB-materialen door OB-klanten per regio door een grotere bibliotheek of POI worden afgehandeld. Deze bibliotheek of POI fungeert als het ware als hub tussen de lokale bibliotheek van de aanvrager en de leverende UB. Een definitieve werkwijze voor de aanvraag van UB-materialen is nog in ontwikkeling.

	<ul style="list-style-type: none"> • Metadatering t.b.v. ontsluiting
D	Beheer financiën van het landelijk leenverkeer; <ul style="list-style-type: none"> • vaststelling B2B-tarieven na raadpleging VOB en KB. • Beheer gelden en facturatie via clearinghouseconstructie

Wie nemen er aan de Stichting Pluscollecties deel?

Deelnemers aan de Stichting Pluscollecties zijn partijen die een belangrijke rol spelen in het landelijk leenverkeer. Dit zijn bibliotheken en POI's die relatief veel landelijk leveren en de SPN vanwege haar verantwoordelijkheid voor het landelijk IBL verkeer. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de deelnemende partijen in de stichting.

Deelnemers Stichting Pluscollecties	
Bibliotheken met een grote collectie	Bibliotheken met een collectie die qua titelaanbod bovengemiddeld groot is (vanaf ca. 80.000 titels) kunnen deelnemen aan de Stichting Pluscollecties vanwege de grote kans op unieke (longtail) titels in hun collectie. Ook wanneer zij een bemiddelende rol spelen in het verwerken van aanvragen van UB-materialen kunnen zij deelnemen aan de stichting.
Bibliotheken met een specialistische collectie	Partijen die een specialistische collectie beheren kunnen, als er landelijk vraag is naar deze collectie, deelnemen aan de stichting. Dit betreft op dit moment: <ul style="list-style-type: none"> • CDR (onderhoudt een collectie van CD's, DVD's en Blu-Rays voor landelijk lenen) • Musidesk (onderhoudt een collectie volledig gericht op bladmuziek)
POI's	POI's kunnen deelnemen aan de Stichting Pluscollecties indien zij een provinciale achtergrondcollectie hebben die gezien omvang en diversiteit van betekenis is voor het landelijk leenverkeer. Ook wanneer zij een bemiddelende rol spelen in het verwerken van aanvragen van UB-materialen kunnen zij deelnemen aan de stichting.
SPN	De SPN neemt zitting in de stichting vanuit haar landelijke verantwoordelijkheid voor het IBL verkeer. Zij is verantwoordelijk voor het beheer van het clearinghouse voor de vergoedingen van landelijke leveringen.

Hoe verhoudt de Stichting Pluscollecties zich t.o.v. landelijke organisaties en beleid?

Het Stichting Pluscollecties verricht haar werkzaamheden binnen de kaders van het Gezamenlijk Collectieplan. Zij zal haar activiteiten zo goed mogelijk afstemmen met in aanmerking komende landelijke organisaties en instellingen.

Dit betreft de VOB voor de afstemming met overige bibliotheken en de KB vanwege haar rol in het Gezamenlijk Collectieplan en de digitale bibliotheek.

2.3 Aanschaf en beheer van collecties met een landelijke functie

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de collecties met een landelijke functie en licht toe door wie deze zullen worden aangeschaft en beheert.

Collectie	Aanschaf en beheer
HBO+	Landelijke netwerkcollectie: collecties op HBO+ niveau zullen onderdeel uitgaan maken van de landelijke netwerk collectie. Dit betekent dat deze door lokale bibliotheken voor hun eigen werkgebied wordt samengesteld. Via IBL hebben leden van alle openbare bibliotheken toegang tot deze collectie.
	Digitaal: De KB verkent samen met de Stichting Pluscollecties hoe de kennisplus collecties ook digitaal kunnen worden aangeboden.
Longtail	Landelijke netwerkcollectie: longtailcollecties worden hoofdzakelijk beheerd door bibliotheken met een grote collectie. Deze bibliotheken hebben automatisch ook een grotere collectie minder populaire boeken. Ook sommige POI's beheren een longtail collectie. Het bewaarbeleid hiervoor wordt via de Stichting Pluscollecties ontwikkeld en uitgevoerd. Via IBL hebben leden van alle openbare bibliotheken toegang tot deze collectie.
	Bewaarcollectie: de bewaarcollectie wordt beheerd door de KB, zij bewaart van alle in Nederland uitgekomen titels één exemplaar. Deze titels zijn niet uitleenbaar maar wel in te zien op locatie.
	Digitaal: ook binnen de digitale collectie is aandacht voor de longtail. De e-book collectie van de Online Bibliotheek bevat ook minder populaire boeken. Via DBNL is bovendien een grote digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde digitaal beschikbaar. Daarnaast probeert de KB samen met uitgevers en CBO's een 'out of commerce' register samen te stellen voor het digitaliseren van oudere titels.
Fysieke muziekdragers	Specialistische collectie: de fysieke muziekdragers collectie wordt op landelijke schaal beheerd door de CDR.

Film	Specialistische collectie: De CDR beheert naast de fysieke muziekdragers collectie ook een collectie film op DVD en Blu-ray. Via IBL hebben leden van alle openbare bibliotheken toegang tot deze collectie.
	Digitaal: de KB onderzoekt de mogelijkheden om bibliotheekleden ook toegang te geven tot film via streaming
Bladmuziek	Landelijke netwerkcollectie: een aantal bibliotheken beheert voor hun eigen werkgebied collecties bladmuziek. Deze collecties zijn landelijk beschikbaar via. Via IBL hebben leden van alle openbare bibliotheken toegang tot deze collectie.
	Specialistische collectie: daarnaast beheert Musidesk een collectie die volledig gericht is op bladmuziek. Via IBL hebben leden van alle openbare bibliotheken toegang tot deze specialistische collectie.

2.4 Vergoedingen voor landelijke leveringen

Via een clearinghouse worden de kosten voor landelijke leveringen achteraf verrekend tussen bibliotheken. Onderstaande tabel geeft de uitgangspunten weer die daarbij gelden.

Uitgangspunten clearinghouse	
1.	Jaarlijks worden B2B tarieven voor landelijke leveringen na raadpleging van de VOB door de Stichting Pluscollecties vastgesteld. Deze tarieven worden door alle bibliotheken gehanteerd, zowel door deelnemers als niet deelnemers aan de stichting.
2.	Nieuwe tarieven worden uiterlijk eind Q2 voorafgaand aan het jaar van ingang gecommuniceerd, zodat bibliotheken hiermee rekening kunnen houden in hun begroting.
3.	De Stichting Pluscollecties adviseert een gemaximeerd B2C tarief voor landelijke aanvragen, maar de keuze hiervoor blijft een lokale verantwoordelijkheid.
4.	Bibliotheken die meer hebben geleverd dan ontvangen, ontvangen achteraf een vergoeding op basis van de werkelijk geleverde materialen minus de ontvangen materialen.
5.	Bibliotheken die meer hebben ontvangen dan geleverd, ontvangen na afloop een rekening op basis van de werkelijk ontvangen materialen minus de geleverde materialen.
6.	De KB registreert het aantal leveringen en aanvragen via het Datawarehouse en rapporteert hierover aan de Stichting Pluscollecties.

Tarieven

Voor het leveren uit de landelijke netwerkcollectie en het doorleveren van UB materialen door bemiddelende bibliotheken, zal een uniform B2B tarief worden gehanteerd inclusief transportkosten. De CDR hanteert haar eigen B2B tarief.

Daarnaast adviseert de Stichting Pluscollecties een maximaal B2C tarief. Dit tarief is een advies om de beschikbaarheid van de collectie voor de klant zo groot mogelijk te houden. De Stichting Pluscollecties adviseert openbare bibliotheken om de kosten voor landelijke aanvragen op te nemen in het collectiebudget zodat deze zo min mogelijk hoeven te worden doorberekend aan de klant.

De tarieven kunnen jaarlijks worden bijgesteld en worden via een aparte notitie gecommuniceerd.